KU LEUVEN

Middaggesprek Metaforum en L-C&Y

24 april 2025

Uitdagingen in het jeugdbeschermingsrecht

Prof. Johan Put, Instituut voor Sociaal Recht & Leuvens Instituut voor Criminologie
Respondent: Jan Bots, raadgever kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn

Jeugdbeschermingsrecht

Jeugdbeschermingsrecht

- Twee onderdelen
  - Jeugdhulpverlening = specifiek systeem voor bescherming van kinderen en jongeren, inclusief mogelijkheid om dwangmatig op te treden
  - Reactie op jeugddelicten = soort ‘strafrecht voor minderjarigen’
- Bevoegdheidsverdeling in België
  - Gemeenschappen quasi volledig bevoegd
  - Dus: Vlaanderen, Brussel, Franse Gemeenschap, Duitstalige Gemeenschap
  - Vier systemen, met verschillende basiskeuzes en uitwerkingen

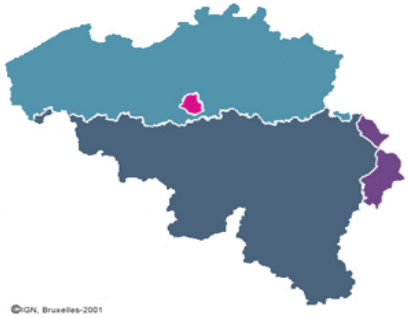

Jeugdbeschermingsrecht

- Twee onderdelen: jeugdhulpverlening en reactie op jeugddelicten
- Moeizame zoektocht naar evenwichten tussen bescherming en controle
  - Kinderen zijn de toekomst van de samenleving
  - Maar er is toch ook jong gespuis?

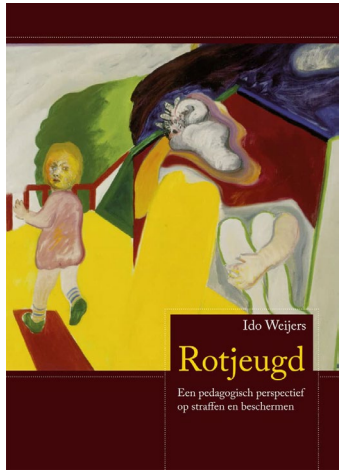

KU LEUVEN

Jeugdbeschermingsrecht

- Twee onderdelen: jeugdhulpverlening en reactie op jeugddelicten
- Moeizame zoektocht naar evenwichten tussen bescherming en controle
  - Kinderen zijn de toekomst van de samenleving, maar er is toch ook jong gespuis?
  - Moeten we vooral kinderbeschermend optreden, of sturend en bestraffend?
  - Welke rol en verantwoordelijkheid moet er gaan naar de jongeren, naar de ouders, naar de overheid, naar de maatschappij?

Aanpak

- Vanuit juridisch perspectief
- Recente evoluties en beleidsideeën
- Veel mogelijke thema's

  Elektronische monitoring, leeftijdsgrenzen, oudejaarsuitgaansverbod, verschijningsplicht ouders, Brussel, videoconferenties, BJB → IJH → geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid …
- Selectie van 4 thema's, met telkens
  1. Foto's / krantenartikels over het thema
  2. Huidige regeling
  3. Evoluties / Voorstellen uit regeerakkoorden/beleidsbrieven
  4. Juridische aandachtspunten
- Thema's
  1. Prenatale kinderbescherming
  2. Wachtlijsten in de jeugdhulp
  3. Verantwoordelijkheid van ouders
  4. Gesloten opvang

1. Prenatale kinderbescherming

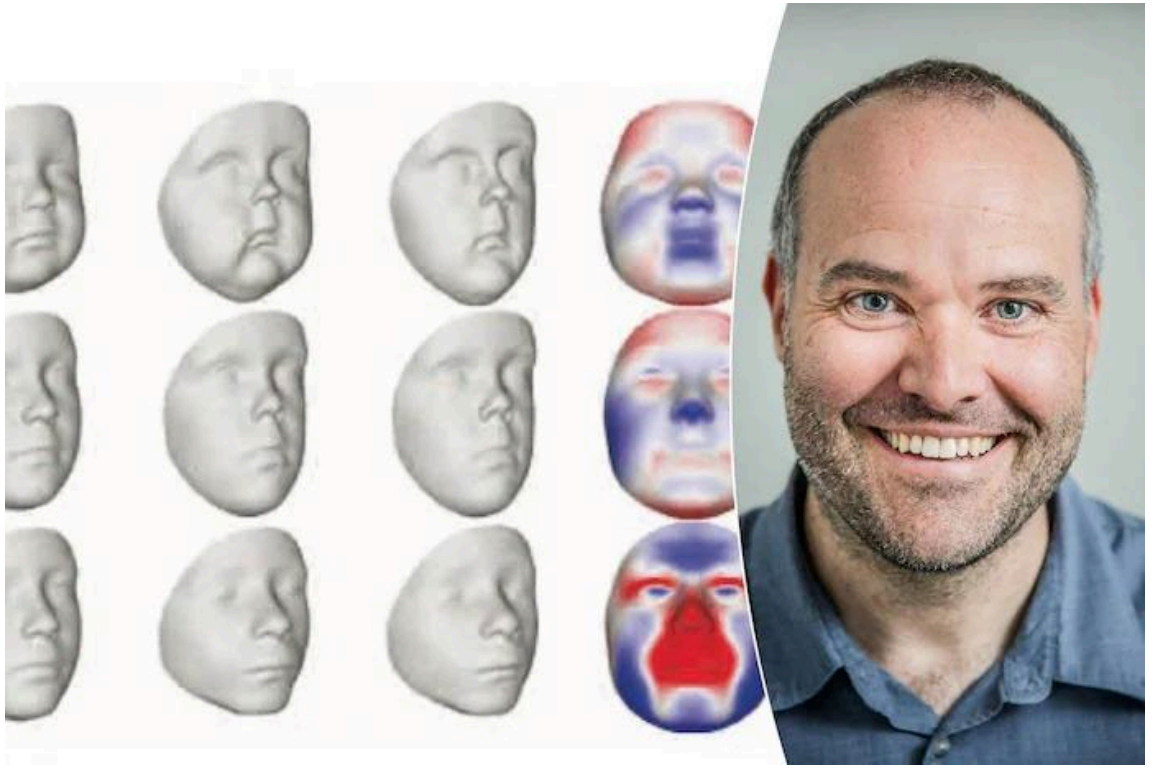

KU LEUVEN

1. Prenatale kinderbescherming

Huidige regeling

- Geen specifieke regeling
- Kind/minderjarige
  - Ongeboren kind geen ‘rechtspersoonlijkheid’, maar wel ‘bescherming’
  - Geen tussenkomst jeugdrechter mogelijk
- Toekomstige ouder: dwangmaatregelen enkel mogelijk obv Wet Bescherming Persoon met een Psychiatrische Aandoening
  - Eigen leven of leven van anderen in gevaar
  - Gelet op psychiatrische aandoening

1. Prenatale kinderbescherming

Voorstellen

- Voorstel van decreet 943 (2021-2022) (Rousseau, Van den Bossche en Anaf) – jeugdhulp
- Voorstel van decreet 232 (2024-2025) (Schryvers en Vandeurzen) – jeugdhulp
- Voorstel van decreet 239 (2024-2025) (Rousseau, Anaf en Verlinden) – jeugdhulp

- Wetsvoorstel 1029/1 (2019-2020) (Van Peel en Crombez) – burgerlijk recht
  - Advies RvS 67.057/AV van 12 november 2020
- Wetsvoorstel 1966/1 (2020-2021) (Van Peel en De Wit) – gedwongen opname

1. Prenatale kinderbescherming

- Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 en 2024-2029
- Beleidsnota 2024-2029 Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding (minister Caroline Gennez)
  - *Een goede start is voor elk kind cruciaal. Dat begint al voor de geboorte. Daarom **breiden we het toepassingsgebied van de jeugdhulp uit naar het ongeboren kind en de aanstaande ouders**, zodat er al voor de geboorte, waar mogelijk binnen de vrijwilligheid, een traject kan worden aangegaan.*

    *We bouwen hierbij voort op goede praktijken en zorgen ervoor dat alle initiatieven, inclusief de zorggarantie voor kleine kinderen in een (dreigende) uithuisplaatsing, zich tot een coherent, geïntegreerd **ondersteuningsaanbod** ontwikkelen.*
  - *Als er gevaar is voor het kind moet **ondertoezichtstelling** van het ongeboren kind (of zwangere vrouw) via gerechtelijke weg kunnen worden toegepast. Dit als vorm van aanklampende gezinshulpverlening om het ongeboren kind en baby's te beschermen en ouders te helpen.*

    *We realiseren een **proactieve en integrale benadering** van veiligheidsplanning. Het doel is inzet op de creatie van veiligheid voor het kind, waarbij een plan wordt opgemaakt voor tijdens de zwangerschap, bij de geboorte, vlak na geboorte en voor op de langere termijn. Hierbij worden (aanstaande) ouders en hun informele netwerk actief betrokken én de expertises en krachten met de betrokken professionele actoren gebundeld. Dit stelt ons in staat om zo vroeg mogelijk in te spelen op potentiële risico's. We brengen de huidige expertises in beeld en nemen waar nodig initiatieven ter versterking.*
  - *We willen pasgeboren kinderen in gevaar dan ook zo snel mogelijk in veiligheid brengen door snelle en gepaste hulpverlening te voorzien aan zwangere vrouwen met een middelenverslaving, thuisbegeleiding door de integrale jeugdhulp en waar nodig een **snellere uithuisplaatsing** mogelijk te maken. Pasgeborenen in gevaar brengen we op de radar van de bevoegde diensten en hulpverleners.*

    *Hiertoe zetten we vooreerst in op een **regelgevend kader**. We zetten daarbij ook in op een versterking van de gemandateerde voorzieningen en sociale diensten jeugdrechtbank, zodat zij hun werking op een kwaliteitsvolle manier kunnen blijven waarmaken.*

1. Prenatale kinderbescherming

Juridische aandachtspunten

- Grondrecht op eerbiediging privé- en gezinsleven moeder
  - Prioriteit voor ondersteunende interventies – dwang ‘uitzonderlijk’
- Definitie van prenatale verontrusting – Risico van ‘glijdende schaal’?
- Prenataal ingrijpen ter bescherming toekomstig kind: opnieuw – wie is ‘kind’?
- Prenataal ingrijpen t.a.v. moeder tijdens abortustermijn?
- Verzameling en doorstroming van ‘bewijs’ inzake prenatale verontrusting
  - Risico van onthouding / afkering van hulpverlening?

2. Wachtlijsten in de jeugdhulp

Meest recent DS Avond Opinie De helpdesk **De Standaard**

JEUGDHULP

Wachtlijst jeugdhulp langer dan ooit

DeMorgen. Abonneren vanaf € 2,

IEUWS | BETER LEVEN | MENINGEN | POLITIEK | TV & CULTUUR | TECH

Nieuws Zorg

Budget jeugdhulp zal wachtlijsten niet eens halveren

Budget jeugdhulp zal wachtlijsten niet eens halveren | De Morgen

2. Wachtlijsten in de jeugdhulp

Huidige regeling

- Decreet Integrale Jeugdhulp (art. 6): recht op hulp- en dienstverlening binnen het beschikbare jeugdhulpaanbod en de beschikbare kredieten
- Jeugdhulpaanvragen: in theorie ‘chronologisch’, in feite ‘prioritering’
- Dossierprioritering
  - Dossiers die het hele jeugdhulpregieproces hebben doorlopen en toch niet kunnen worden uitgevoerd
  - Dossiers gehandicaptensector, waarbij de betrokken minderjarige in een noodsituatie verkeert
  - Hoogdringende maatregel opgelegd door jeugdrechter
- Prioriteringscriteria
  - Overstap binnen lopende jeugdhulp
  - Broer/zus
  - Gevaar; **aanwezigheid netwerk**; effect verleende/lopende jeugdhulp

2. Wachtlijsten in de jeugdhulp

Voorstellen

- Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 en Beleidsnota 2024-2029 Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding (minister Caroline Gennez)
  - Extra investeringen in de jeugdhulp
  - Samenwerking versterken tussen reguliere actoren zoals onderwijs, OCMW, politie
  - Inzetten op preventieve zorg en vroegtijdige ondersteuning, om problemen te voorkomen voor ze ernstig escaleren
  - Uitsluitingsvoorwaarden in de residentiële jeugdhulp maximaal terugdringen om een inclusiever hulpaanbod te garanderen

2. Wachtlijsten in de jeugdhulp

Juridische aandachtspunten

- Geplande investeringen (120 miljoen euro) onvoldoende om wachtlijsten weg te werken (inschatting: 342 miljoen euro), dus zelfs om ze te halveren
  → prioritering blijft vereist
- Sterkere samenwerking: eigenheid van actoren; beroepsgeheim; privacy
- Versterking preventie en afbouwing exclusiecriteria
  → toename hulpvragen en interventies
- Bij prioritering
  - Selectie van criteria
  - Niet-discriminatie
    - gelijke behandeling van gelijke situaties
      én
    - niet-gelijke behandeling van verschillende situaties

3. Verantwoordelijkheid van ouders

JUSTITIE

Crevits en Demir willen ouders bestraffen voor crimineel gedrag van hun kinderen

De jeugdparketten ontvangen wekelijks meer dan zeshonderd nieuwe dossiers over diefstallen en drugs-, geweld- en zedenfeiten gepleegd door minderjarigen. Ministers Zuhal Demir (N-VA) en Hilde Crevits (CD&V) zetten nu de deur open naar werkstraffen voor de ouders van de plegers.

Nikolas Vanhecke

Alle aandacht naar 'onverantwoordelijke ouders', is dat verantwoord beleid?

14 februari 2025 Gianni Loosveldt, Kathleen Emmery, Simonne Vandewaerde

Ouders vervullen als belangrijkste opvoedingsverantwoordelijken een complexe opdracht. Cruciaal om dat proces van vallen en opstaan tot een goed einde te brengen: vertrouwen. Drie gezinswetenschappers namen de huidige federale en Vlaamse beleidsakkoorden en -nota's onder de loep. Zij zien vooral beleidskeuzes die vertrekken vanuit wantrouwen.

Jeugdrechters kritisch over plan tegen jeugdcriminaliteit: "Nog méér met beschuldigende vinger wijzen naar ouders?"

De Unie van Nederlandstalige jeugdmagistraten is niet enthousiast over het actieplan van minister van Justitie Zuhal Demir (N-VA) en minister van Welzijn Hilde Crevits (CD&V) om jeugdcriminaliteit aan te pakken. De jeugdrechters stellen zich vragen bij een hardere focus op de verantwoordelijkheid van de ouders, een van de pijlers van het actieplan. Crevits benadrukt dat de maatregelen nog niet definitief zijn.

Goed rapport

Niet iedereen komt nochtans in aanmerking, zegt jeugdrechter Herman Dams. "Elektronisch toezicht is enkel zinvol voor jongeren met een sterke thuisomgeving, waar nog inzet, betrokkenheid en geloof is in hun zoon of dochter. Jongeren die thuis aan hun lot worden overgelaten, zullen we veel sneller naar een instelling sturen."

De vraag blijft hoe we zover gekomen zijn. Erg snel wordt een rist oorzaken aangehaald die soms stigmatiserend kunnen overkomen. In elk geval vraagt de problematiek om een aanpak die verder reikt dan die ene maatregel met oudjaar. Een collectieve inspanning van heel wat maatschappelijke actoren blijft noodzakelijk, niet het minst van ouders die, in het geval van minderjarigen, op hun verantwoordelijkheid moeten worden aangesproken.

KU LEUVEN

3. Verantwoordelijkheid van ouders

Huidige regeling

Heel wat mogelijkheden

- Formeel betrekken
  - Verwittigen en verschijnen
- Inhoudelijk betrekken
  - Ondertekenen, elektronische monitoring, contextgericht werken
- Rechtstreeks naar ouders reageren
  - Hulpverlenend, bv. delictgerichte contextbegeleiding
  - Sanctionerend, bv. straf wegens gemis aan toezicht

3. Verantwoordelijkheid van ouders

Voorstellen

- Actieplan jeugddelinquentie
  Ouders hebben niet alleen een morele, maar ook een juridische verplichting om zorg te dragen voor hun kinderen. Ze hebben een opvoedingsplicht en zijn aldus medeverantwoordelijk voor het gedrag van hun kinderen. Crimineel gedrag van hun kind zou erop kunnen wijzen dat zij die verantwoordelijkheid niet nemen, wat het treffen van sancties jegens die ouders kan rechtvaardigen. Ouders zijn dus verantwoordelijk voor het doen en laten van hun kinderen. Wanneer zij hierin te kort schieten, en daardoor hun kinderen op het verkeerde pad terecht komen, moeten ook deze ouders op hun plichten gewezen worden.
  Er moet onderzocht worden of die reactiemogelijkheden nog moeten aangevuld worden, met bijvoorbeeld werkstraffen.
- Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 en Beleidsnota 2024-2029 Justitie, Handhaving en Bestuursrechtspraak (minister Zuhal Demir)
  We verankeren de verschijningsplicht definitief, waarbij we uitzonderingen voorzien waarbij de jeugdrechter of jeugdrechtbank in individuele situaties van de regel kan afwijken, wanneer de verschijningsplicht bijvoorbeeld niet in het belang van de minderjarige is. We voorzien tools voor de rechter om ouders op hun ouderlijke verantwoordelijkheid te wijzen en/of de nodige gezinsondersteuning te bieden.

3. Verantwoordelijkheid van ouders

Juridische aandachtspunten

- Onduidelijke samenhang, onderscheid en invulling van verschillende mogelijkheden
- Bevoegdheid: Vlaanderen of federaal?
- Persoonlijkheid van de straf
- Ervaring met ‘ouderstage’: bevoegdheid; culpabiliserend; verrijkend als aandacht en ondersteuning

4. Gesloten opvang

2 weken gesloten instelling is steeds vaker het antwoord na jeugddelict: "Begeleiding achteraf is essentieel"

299 jongeren zijn vorig jaar voor twee weken terechtgekomen in een gesloten instelling na het plegen van een jeugddelict. Dat is een stijging van 40 procent. Jeugdrechters zouden sneller voor de formule van kortverblijf kiezen omdat de jongeren nadien ook intensief begeleid worden in hun thuisomgeving.

Stien Schoofs
wo 22 nov 2023 05:46

Nieuws Vr 6 december | 16:45 Wingene

Een vierde van jeugddelinquenten in gesloten instelling pleegde drugsfeiten

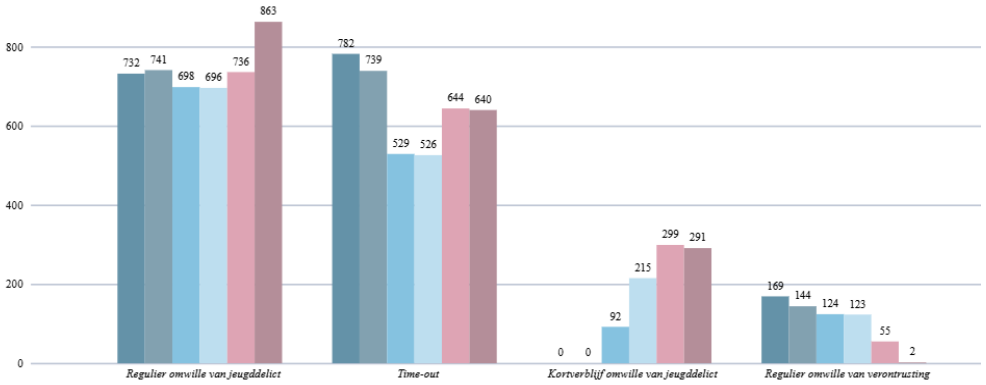

Gesloten jeugdinstelling De Grubbe opent nieuwe vleugel

19 februari 2025 | 10u28 | Gepost door pieterkeppens1... **Deel dit artikel**

INTERVIEW NICOLE CALUWÉ

Jeugdrechter Nicole Caluwé: "Ik ben niet tégen ouders, ik ben vóór hun kind"

Sommige kinderen zien haar meer dan hun bloedeigen vader en moeder. Jeugdrechter Nicole Caluwé over vechtscheidingen, leuren met jongeren en jeugdzorg als kindermishandeling.

Jochem uit de docureeks moest van u naar een soort jeugdgevangenis, terwijl hij geen feiten had gepleegd. Jongeren met een moeilijke thuissituatie, maar die geen misdrijf hebben begaan, mogen vandaag niet meer naar een gesloten gemeenschapsinstelling worden gestuurd. Een goede zaak?

"Eigenlijk niet. Waarom functioneren jongeren dikwijls goed in een gesloten gemeenschapsinstelling? Omdat die de duidelijkste, strakste structuur heeft. In andere voorzieningen moeten ze altijd zelf de juiste keuzes maken. Er is nu het zogenoemde 'veilig verblijf', dat biedt intensievere begeleiding dan andere centra. Maar ik zie dat het voor sommigen toch niet lukt. Vooral voor jongeren die zichzelf in onveilige situaties begeven, zoals drugs of prostitutie. De enige plek waar die niet weglopen, is daar waar de deur op slot gaat. Maar nu moeten we wachten tot ze misdrijven plegen, feiten die zwaar genoeg zijn om hen op te sluiten."

KU LEUVEN

4. Gesloten opvang

Huidige regeling

- Jeugdhulp
  - Private voorzieningen: Veilig verblijf
  - Gemeenschapsinstellingen: herstelgerichte time-out
- Jeugddelinquentie
  - Gemeenschapsinstellingen
    - Voorbereidende fase: kortverblijf, gesloten oriëntatie, gesloten begeleiding
    - Fase ten gronde: kortverblijf, (langdurige) gesloten begeleiding
  - Vlaams Detentiecentrum / Gevangenissen: na uithandengeving

4. Gesloten opvang

Voorstellen

- Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 en Beleidsnota 2024-2029 Justitie, Handhaving en Bestuursrechtspraak (minister Zuhal Demir)
  - *In het kader van de aanpak van jeugddelinquentie, hevelen we de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, met inbegrip van het personeel en budget, integraal over naar de Vlaamse Justitie. (…)*
    Het jeugddelinquentierecht en de Vlaamse justitie delen immers dezelfde ambitie: recidive voorkomen en inzetten op de re-integratie van alle daders, ongeacht hun leeftijd.
  - *Daarom schrappen we de time-outplaatsen die momenteel in de gemeenschapsinstellingen nog bestaan voor jongeren die zich in deze verontrustende situaties bevinden. (…)*
    Indien er na verdere uitrol en uitfasering van de time-out toch nog bijkomende capaciteit nodig blijkt, dan investeren we verder in de uitbreiding van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen. (…)
    We maken werk van een high care high risk-faciliteit voor minderjarige delinquenten met zware psychologische problemen.

4. Gesloten opvang

Juridische aandachtspunten

- Jeugddelinquentierecht ≠ strafrecht
  - Rekening houden met ontwikkelingsfase en toekomstgerichte aanpak
- Kortverblijf stuit tegen *last resort*-karakter van opsluiting
- Uitbreiding capaciteit (alweer): aanbod creëert vraag >< *last resort*
- Veilig verblijf en afschaffing time-out GI: rol private voorzieningen
- *High-care-high-risk*
  - Doelgroep en invulling?
  - Samenwerking jeugdrecht en psychiatrie

Conclusie

Beleid > recht
Beleid → recht
Recht → beleid

Inspiratie en grenzen beleid(skeuzes)

- Politiek-ideologisch
- Juridisch: grondrechten en technisch-juridisch
- Empirisch-wetenschappelijke bevindingen
- Praktijkervaringen
- Situatie (historisch en actueel)
- *Liever niet: incidenten en uitzonderingen (~ media)*